

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 29281
נספחים: השיר "קרוב הראל" (לשאלה 7)
גלויה (לשאלה 14)
שתי כרזות (לשאלה 15)

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לבחור בשש שאלות. לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות.
- חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- הוראות מיוחדות: יש להביא בתשובות עובדות, ולא להסתפק בהערכות כלליות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

שימו לב: יש לענות על שש מן השאלות 1-15 (לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות).

פרק ראשון

1. ההשכלה היהודית

התפתחות ההשכלה בקרב היהודים במאה ה־18 ובמאה ה־19 הובילה למתח בין קבוצות שונות בקהילות היהודיות. בחרו באחד מן האזורים האלה: מזרח אירופה; המזרח התיכון וארצות האסלאם; תימן. ציינו את שם האזור שבחרתם. הציגו את אחד מנושאי המחלוקת שהתפתחו בין שתי קבוצות בקהילות היהודיות באזור שבחרתם. לוו הייתם חיים באותה תקופה, ציינו את העמדה שעימה הייתם מזדהים. נמקו את תשובתכם על פי מה שלמדתם. הסבירו את העמדה המנוגדת במחלוקת זו.

2. הזרמים האורתודוקסיים

בחרו בשניים מן הזרמים האורתודוקסיים שעליהם למדתם (הנאר־אורתודוקסיה וזרם נוסף), וציינו את שמו של הזרם הנוסף שבחרתם. הציגו את ההתמודדות של כל אחד מן הזרמים האלה עם החיים המשתנים בעידן המודרני.

3. מבשרי הציונות

מבשרי הציונות הרב קלישר והרב אלקלעי העלו בכתביהם חידושים רעיוניים בנושא הגאולה, והציעו הצעות מעשיות בנוגע ליישוב ארץ־ישראל. ציינו את שמו של מבשר הציונות שעליו למדתם, והסבירו את החידוש הרעיוני שלו בנושא הגאולה. הציגו הצעה מעשית אחת בנוגע ליישוב ארץ־ישראל של מבשר הציונות שעליו למדתם.

4. היישוב החדש

בחרו באחד מן האירועים שלמדתם: פולמוס השמיטה (תרמ"ט, 1889) או מסע הרבנים (תרע"ד, 1918). ציינו את הנושא שבחרתם.

אם בחרתם בפולמוס השמיטה, ענו על השאלה שלפניכם:

הציגו שני טיעונים הלכתיים מנוגדים (בעד ונגד) בנוגע להיתר המכירה בשנת תרמ"ט (1889). הסבירו כיצד בא לידי ביטוי שיתוף פעולה רעיוני או מעשי בין קבוצות או אישים במהלך פולמוס השמיטה. אם בחרתם במסע הרבנים, ענו על השאלה שלפניכם:

הסבירו כיצד בא לידי ביטוי במסע הרבנים, שיתוף פעולה בין אישים או קבוצות שונות בארץ־ישראל. הציגו שתי דוגמאות למתחים שבאו לידי ביטוי בין קבוצות שונות במהלך מסע זה.

5. המרד הערבי הגדול

האכזבה של הערבים מן המדיניות של בריטניה בארץ-ישראל במהלך שנות השלושים הייתה אחד הגורמים לפרוץ המרד הערבי הגדול (1936–1939).

הסבירו שתי סיבות לאכזבה של הערבים מן המדיניות של בריטניה מראשית שנות השלושים ועד פרוץ המרד.
הציגו שתי תגובות שונות של השלטון הבריטי על המרד הערבי – תגובה אחת שנועדה לשדר תקיפות כלפי ראשי המרד הערבי, ותגובה אחרת שנועדה לשדר פייסנות כלפי הערבים.

פרק שני

6.

האידיאולוגיה הנאצית

הציגו את העיקרון "מרחב המחיה" באידאולוגיה הנאצית.
ציינו פעולה אחת של הנאצים במלחמת העולם השנייה שבה עיקרון זה בא לידי ביטוי, **והסבירו** מה אפשר לגרמניה הנאצית להצליח בפעולה שציינתם.

7.

מלחמת העצמאות

בנספח לשאלה זו מצורף השיר "קרב הראל", שלמדתם עליו בתוכנית פר"ח.
על פי מילות השיר, הסבירו מדוע היה צורך במבצע הראל (קרב הראל) כדי לעזור לתושבי ירושלים בשלב הראשון של מלחמת העצמאות. בססו את תשובתכם באמצעות ציטוט מתאים מן השיר.
המשורר חוזר בשיר על שורות מסוימות כדי להדגיש את המסר שלהן. בחרו באחת מן השורות האלה, **ציינו** אותה, **והסבירו** את המסר שהחזרה על שורה זו מדגישה.
על פי מה שלמדתם, הציגו את מצבה של ירושלים עם חתימת הסכמי שביתת הנשק בסוף מלחמת העצמאות.

8.

העלייה הגדולה

העולים שהגיעו לארץ בשנות החמישים (שנות העלייה הגדולה) היו שונים מן האוכלוסייה שקלטה אותם בארץ.
הציגו שניים מן ההבדלים בין העולים לבין האוכלוסייה הקולטת.
הציגו חשש שהיה להנהגת המדינה לנוכח ההבדלים הרבים בין שתי קבוצות אלה.
הסבירו כיצד ניסתה הנהגת המדינה להתמודד עם הבדלים אלה באמצעות מדיניות "כור ההיתוך".

9.

מלחמת ששת הימים

הסבירו כיצד השפיעה היריבות בין ברית המועצות ובין ארצות הברית על פרוץ מלחמת ששת הימים.
הציגו גורם נוסף לפרוץ המלחמה.
הסבירו מדוע נחשבו תוצאות מלחמת ששת הימים לניצחון הגוש המערבי על הגוש הסובייטי.

10.

עליית יהודי אתיופיה

בערכת פר"ח צפיתם בסרטונים על אודות כמה פעילים מיהדות אתיופיה.
בחרו באחד מן הפעילים האלה: יונה בוגאלה, פנינה תמנו־שטה, משה סולומון. **ציינו** את שמו של הפעיל שבחרתם.
על פי אחד הסרטונים שבהם צפיתם, **הציגו** קושי אחד שעמו התמודד הפעיל שבחרתם, במהלך העלייה לארץ אן לאחר הגעתו לארץ־ישראל.
הציגו את פועלו בקרב העדה האתיופית אן בקרב החברה הישראלית הכללית.
ציינו עם איזה ערך הנלמד מפועלו אתם מזדהים. **נמקו** את תשובתכם.

פרק שלישי

לפניכם קטע מקור מתוך מאמר העוסק ביהודי לוב בתקופת השואה.

המאורעות הדִרְמָטִיים שפקדו את יהודי לוב מפברואר 1942 ואילך מצאו את הקהילה היהודית ללא מנהיגות ארצית. בשל תהפוכות בחזית המדבֶר המערבי נקלעו יהודי מזרח לוב חמש פעמים ללב זירת הקרבות. פעמיים חזר הצבא האיטלקי לאחר כיבוש בריטי קצר. בתקופות הכיבוש הקצרות של הבריטים ראו בהם יהודי קירנאיקה [מזרח לוב] משחררים מגִזְרוֹת חוקי הגזע וּמִסַּכְנֵת מעשי האלימות שהיו חשופים להם. האהדה של יהודי קירנאיקה לבריטים גדלה במיוחד בזכות נוכחותם של חיילים יהודים מארץ־ישראל, ששירתו בצבא הבריטי ונשאו סימני היכר לאומיים על מדיהם. אהדה זו לבריטים הביאה לתגובה קשה של השלטון האיטלקי. תגובה זו באה לידי ביטוי עם שובו של הצבא האיטלקי אחרי הכיבוש הבריטי השני בשורה של צעדים מחמירים שפגעו קשות בקהילת היהודים בלוב. בשל צעדים אלה היה מספר האבדות בנפש מקהילת לוב גבוה ממספר האבדות בכל הקהילות היהודיות במזרח התיכון ובצפון אפריקה שהיו תחת שלטון גרמניה הנאצית או בעלות בריתה. נוסף על העמקתה של החקיקה הגזענית בכל לוב באו שתי הגזרות החמורות מכולן: הגליה של יהודי קירנאיקה למחנות וגיוס של יהודי טריפוליטניה [צפון לוב] לעבודות כפייה.

את צו ההגליה נתן מוסוליני עצמו ב־7 בפברואר 1942. הוא דרש "לדלל" את האוכלוסייה היהודית בקירנאיקה בשל היותה גורם בלתי אמין מבחינה ביטחונית. היהודים הוגלו לכמה יעדים: למחנות שבויים באיטליה, למחנות ריכוז בגרמניה, למחנות הסגר בג'אדו (במזרח לוב) ולעבודות כפייה באזורים אחרים בלוב. בשעה קשה זו הורגשה יותר מאי־פעם היעדרותה של הנהגה ממשיית כלל ארצית בקהילת יהודי לוב [...]. הטיפול בהגליה מקירנאיקה הוטל על ועד הקהילה היהודית בבנגאזי [העיר הגדולה בחבל קירנאיקה]. [...] בראש קהילת בנגאזי עמד משנת 1935 איש בעל שיעור קומה ורב פעלים בשם רנאטו תשובה. כאשר פנו אליו השלטונות להכין רשימות של יהודים המיועדים להגליה, התחמק בעדינות. הוא טען כי הכנת רשימות היהודים בכל קירנאיקה היא עניין דמוגרפי מסובך ועלול להימשך זמן רב. במילים אחרות – ההנהגה המסורתית הנבחרת של בנגאזי סירבה לשתף פעולה בהכנת הרשימות להגליה. את ארגון ההעברה למחנות קיבל עליו מרדכי דואני מבנגאזי, איש עסקים, בעל ידע באיטלקית ומקורב לשלטונות. הוא ערך את הרשימות של יהודי קירנאיקה המיועדים להגליה. הוא התנדב להכין את הרשימות בתוך חודשיים. יהודים פנו אליו בבקשה שידחה את מועד יציאתם, אך ללא הועיל. הפינוי החל בערי השדה, ונמשך בעיר הגדולה, בנגאזי. דואני ומשפחתו נשארו בבנגאזי, ועימם נשארו כ־260 איש.

הגיוס לעבודות הכפייה בטרפוליטניה לא עורר כל התנגדות מצד מנהיגי הקהילה בטרפולי [העיר הגדולה בחבל טריפוליטניה]. איש לא ידע, גם לא השכבה המשכילה ביותר, מהי משמעות ההגליות למחנות באירופה. איש אף לא העלה על הדעת שרבים ימותו במגפות וברעב במחנה בג'אדו (כ־600 איש בתוך חצי שנה).

(מעובד על פי אברמסקי, ע', ההנהגה היהודית בלוב ובתוניסיה בתקופת מלחמת העולם השנייה.

ירושלים: מרכז המידע אודות השואה, יד ושם, עמ' 2-3)

השאלות 11–13 נוגעות לקטע שבעמוד 5.

11. על פי הקטע, הציגו סיבה אחת להבדל בין הגורל של יהודי לוב ובין הגורל של היהודים במרבית הקהילות במזרח התיכון ובצפון אפריקה.

על פי מה שלמדתם, הסבירו סיבה אחת להחלטה של הנאצים ליישם את מדיניות "הפתרון הסופי" עם כיבוש ברית המועצות (יוני 1941).

הסבירו מדוע לא החילו הנאצים מדיניות זו על יהודי צפון אפריקה.

12. על פי הקטע, הציגו שני צעדים שנקטו האיטלקים נגד היהודים לאחר שכבשו מחדש את לוב ב-1942.
צינו צעד אחד שנקטו הנאצים כלפי יהודי פולין עם הכיבוש הגרמני ב-1939, והסבירו במה הוא דומה לאחד הצעדים שנקטו נגד יהודי לוב.

הציגו צעד אחד שנקטו הנאצים כלפי יהודי פולין בתקופה זו.

13. בקטע המקור מוצגות שתי תגובות של שני אישים יהודים בבנגאזי על דרישת השלטונות האיטלקיים לערוך רשימה של יהודים המיועדים להגליה.

על פי הקטע, הסבירו את ההבדל בין שתי התגובות. בתשובתכם התייחסו למעמד של כל אחד מן האישים בקהילה.
על פי מה שלמדתם, הציגו את המדיניות שנקט אדם צ'רניאקוב, יושב ראש היודנראט בגטו ורשה, בתקופה הראשונה של הגטו (1939-1941).

הסבירו את התגובה של צ'רניאקוב על דרישת הנאצים להכין רשימות של יהודים המיועדים לגירוש ב-1942.

פרק רביעי – מקורות חזותיים

14. הרצל והתנועה הציונית

- א. בנספח לשאלה זו מוצגת גלויה. הגלויה פורסמה לקראת הקונגרס הציוני השביעי, שהתקיים בשנת 1905, מייד לאחר מותו של הרצל. הפסוק המובא בגלויה מתייחס ל"צוואתו" האחרונה של הרצל. **הציגו** את בקשתו של הרצל על פי הפסוק המובא בגלויה.
- ציינו** שלושה ממרכיבי הלאומיות האתנית-היסטורית.
- הסבירו** כיצד שניים מן המרכיבים שצייתם באים לידי ביטוי בפסוק שבגלויה.
- ב. בגלויה שבנספח אפשר לראות השפעות של רעיונות הנאורות. **הסבירו** באמצעות רכיב אחד מן הגלויה כיצד אחד מרעיונות הנאורות בא לידי ביטוי בה. בתשובתכם **צינו** את רעיון הנאורות שאליו אתם מתייחסים.

15. ההעפלה לארץ לאחר מלחמת העולם השנייה

- בנספח לשאלה זו מוצגות שתי כרזות, כרזה א וכרזה ב. הכרזות עוסקות בהעפלה, והן פורסמו ביישוב היהודי אחרי מלחמת העולם השנייה.
- עיינו בשתי הכרזות, וענו על שני הסעיפים שלפניכם.
- א. על פי מה שלמדתם, **הציגו** שתי מטרות שונות של מפעל ההעפלה.
- בחרו** באחת מן הכרזות שלפניכם – א או ב, ו**צינו** את הכרזה שבחרתם.
- הסבירו** באמצעות שני רכיבים מן הכרזה שבחרתם כיצד באה לידי ביטוי אחת ממטרות ההעפלה שהצגתם.
- ב. **הציגו** שתי דרכים שבאמצעותן נאבקו הבריטים במפעל ההעפלה.
- הסבירו** מדוע מצד אחד הצליחו הבריטים במאבקם בהעפלה ומצד אחר נכשלו במאבק זה (סך הכול – שני הסברים).

בהצלחה!

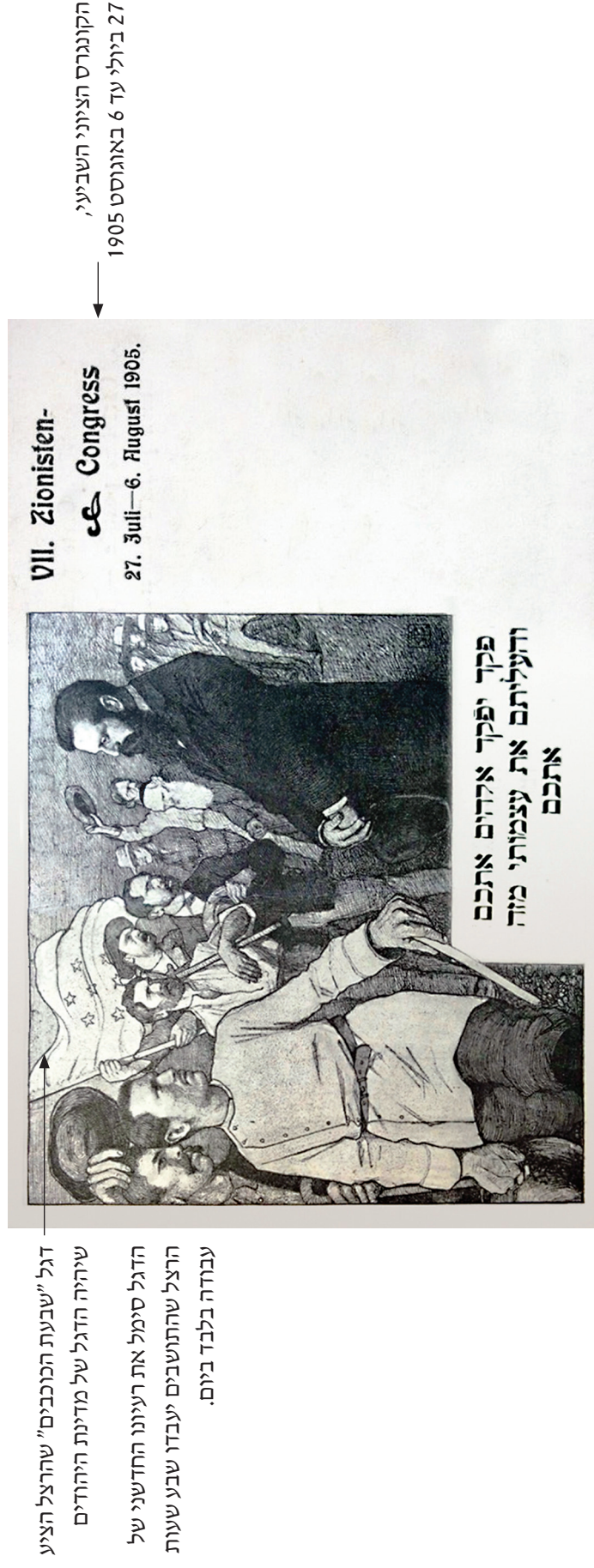
נספח לשאלה 7 – שיר

קרב הראל

מילים: בובי גיבסון, של סילברסטיין ואירווינג גורדון
תרגום ועיבוד: חיים חפר

בום בו, בו בום, בום, בום	בום בו, בו בום, בום, בום
מחשיך כל היקום	מחשיך כל היקום
ההר אפל הרחוב שחור	ההר אפל הרחוב שחור
העיר גוועת במצור	העיר גוועת במצור
אין לחם אין, אין כלום.	אין לחם אין, אין כלום.
בום בו, בו בום, בום, בום	בום בו, בו בום, בום, בום
הלילה לא ננום	הלילה לא ננום
נחצה בשקט את הכביש	נחצה בשקט את הכביש
עם ארבעים כדור לאיש	עם ארבעים כדור לאיש
שמרני אל רחום.	שמרני אל רחום.
פתחי את התריסים לאט	פתחי את התריסים לאט
כי מול ביתך עוברים	כי מול ביתך עוברים
כל אלה שכמעט, כמעט	כל אלה שכמעט, כמעט
כמעט ולא חוזרים.	כמעט ולא חוזרים.
בום בו, בו בום, בום, בום	בום בו, בו בום, בום, בום
ליבנו כבר אטום	ליבנו כבר אטום
שלושים בנבי סמואל	שלושים בנבי סמואל
שבעה עשר על הקסטל	שבעה עשר על הקסטל
שיירת נבי דניאל	שיירת נבי דניאל
אך אנו עוד נקום.	אך אנו עוד נקום.
ליל החושך פה למעלה	ליל החושך פה למעלה
בחובו טומן סכין	בחובו טומן סכין
אם נחזור עוד מן הלילה	אם נחזור עוד מן הלילה
בעשרים שנה נזקין.	בעשרים שנה נזקין.
אך עוד תראי, את עוד תראי	אך עוד תראי, את עוד תראי
את הדרך הפתוחה	את הדרך הפתוחה
עוד תראי, עוד תראי	עוד תראי, עוד תראי
את הדרך הפתוחה.	את הדרך הפתוחה.
מי זה נע שם? זה הרוח,	מי זה נע שם? זה הרוח,
האורב בין השיחים	האורב בין השיחים
מבטנו הקרוע	מבטנו הקרוע
עוד זוכר קברי אחים.	עוד זוכר קברי אחים.

נספח לשאלה 14 — גלויה

ציטוט מספר שמות, פרק י"ג, פסוק י"ט.
המילים הן "צוואתו" של יוסף לבני ישראל לְקַשְׁיִיגְאֻלוּ מִמִּצְרַיִם.

(ההסתדרות הציונית העולמית)

נספח לשאלה 15 — כרזה א

R. Arbel (ed.), Blue and White in Color: Visual Images of Zionism, 1897-1947, Tel Aviv, Beth Hatefutsoth, the Nahum Goldman Museum of the Jewish Diaspora, p. 48.

נספח לשאלה 15 — כרזה ב

